

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ

Україно моя вишивана:

актуальні проблеми становлення
і розвитку особистості в національному
та євроінтеграційному вимірах

**Збірник тез
Міжнародної науково-практичної
конференції, присвяченої
Всесвітньому дню вишиванки**

15 травня 2025 р.

(електронне видання)

Київ
Педагогічна думка
2025

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ

***«Україно моя вишивана:
актуальні проблеми становлення і розвитку
особистості в національному
та євроінтеграційному вимірах»***

**Збірник тез
VI Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої Всесвітньому дню вишиванки
15 травня 2025 р.**

(електронне видання)

За загальною редакцією Н. Богданець-Білокаленко

Київ
Педагогічна думка
2025

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 8 від 22 травня 2025 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Богданець-Білокаленко Наталія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України; професор Ізмаїльського державного гуманітарного університету;

Атаманчук Вікторія Петрівна, доктор філологічних наук, головний науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України, провідний науковий співробітник відділу інформаційно-дидактичного моделювання Національного центру «Мала академія наук України»;

Грабовська Ірина Миколаївна, кандидат філософських наук, провідний науковий співробітник Музею книги і друкарства України, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту українознавства КНУ імені Тараса Шевченка.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Кічук Надія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Попова Людмила Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Україно моя вишивана : актуальні проблеми становлення і розвитку особистості в національному та євроінтеграційному вимірах: зб. тез VI Міжнародної науково-практичної конференції, 15 травня 2025 р. / за заг. ред. д. пед. н. Н. І. Богданець-Білокаленко (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2025. 257 с.

ISBN 978-966-644-803-6

До збірника увійшли тези учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції «Україно моя вишивана: актуальні проблеми становлення і розвитку особистості в національному та євроінтеграційному вимірах» (15 травня 2025 року), присвяченої Всесвітньому дню вишиванки.

У роботах розглянуто питання, пов'язані з різними аспектами етнокультурного та освітньо-виховного потенціалу української вишиванки: традиційні техніки вишивки різних регіонів; культура носіння й дослідження вишиванки українською інтелігенцією кінця XIX – початку XX століття; формування національно-культурної ідентичності сучасної молоді; формування культурної компетентності у здобувачів освіти; інтерпретація та використання символів вишиванки в шкільному освітньому процесі; потенціал української вишивки в системі інклюзивної освіти дітей із особливими потребами; вишиванка в культурі України та національних спільнот; досвід збереження українських традицій у діаспорі та багато інших питань.

Збірник адресовано науковцям, науково-педагогічним працівникам, педагогам, докторантам, аспірантам, студентам, практикам освітньої галузі та всім, хто цікавиться освітою, долею України, її традиціями та культурою.

УДК 37.017:39:008(477)(043.2)

За зміст публікацій, достовірність інформації, цитат, покликань на літературні джерела відповідальність несуть автори.

ISBN 978-966-644-803-6

© Інститут педагогіки НАПН України, 2025
© Педагогічна думка, 2025

ВСТУПНЕ СЛОВО

---

15 травня 2025 року в Музеї книги і друкарства України, розташованому на території Києво-Печерської лаври, відбулась неординарна подія – Шоста Міжнародна науково-практична конференція «УКРАЇНО МОЯ ВИШИВАНА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ВИМІРАХ».

Організатор конференції Національна Академія педагогічних наук України, Інститут педагогіки НАПН України, співорганізатори: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (МДПУ ім. Б. Хмельницького), Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського НАН України, Музей книги і друкарства України (МКДУ), Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Світова координаційна освітньо-виховна рада Світового Конгресу Українців, Фундація «Просвіта» (Валч, Польща).

Вже перелік співорганізаторів заходу вказує на його солідність та професійний рівень. Проте, як завжди, все залежить від людей, які вклали свою працю і душу в подію. Насамперед, це головна організаторка та багаторічна промоутерка відзначення Всесвітнього дня вишиванки докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України **Наталія Богданець-Білоskalенко**. Це вже VI Міжнародна науково-практичної конференція до свята вишиванки, організована пані Наталією. Її помічницями стали провідна наукова співробітниця МКДУ *Ірина Грабовська*, завідувачка кафедри соціології та філософії МДПУ імені Б. Хмельницького *Людмила Афанасьєва*, провідна наукова співробітниця Науково-дослідного інституту українознавства КНУ імені Тараса Шевченка *Світлана Кагамлик* та керівниця простору допомоги ВПО Мелітопольщини «Мелітополь саме тут. Київ» *Катерина Лещенко*.

Із вітальним словом до учасників конференції звернувся президент національної академії педагогічних наук України **Василь Кремень**. Він наголосив, що українська вишиванка символізує єдність поколінь, хоробрість і незламність українського народу. Її символічні коди є втіленням цінностей українства. Це досить нове свято для українців, проте, воно набуло великої популярності в сучасній Україні.

На значенні Всесвітнього дня вишиванки акцентувала увагу учасників заходу у вітальному слові і начальниця головного управління загальної середньої освіти **Інна Кільдерова**. На важливості української мови та ролі таких заходів у формуванні свідомих громадян наголосив Уповноважений з прав державної мови **Тарас Кремень**. На виховній ролі вишиванки у процесі формування української тожсамості, єднанні українців у всьому світі зупинилась у привітальному слові пані **Люба Любчик**, голова координаційної освітньо-виховної ради Світового Конгресу Українців (Париж, Франція).

У теплій, дружній обстановці учасники конференції-науковці обговорювали питання, пов'язані з історією української вишиванки, її значенням у житті народу, унікальністю символічного світу та історії українства, вишитому на українських сорочках. Сьогодні українська вишиванка є не лише даниною славній історії та традиціям українців, але і зброєю у боротьбі з жорстоким рашистським агресором, одним із найпотужніших засобів формування української ідентичності та утвердження цінностей свободи, хоробрості, справедливості, незалежності. Як тут не згадати слова геніальної поетеси Ліни Костенко: «Бо хто за що, а ми за незалежність. Отож нам так і важко через те».

Під час конференції було виголошено доповіді, що стосувалися різних аспектів культурного та освітньо-виховного потенціалу української вишиванки, зокрема, аналізувався концепт «вишиванка» в системі української лінгвокультурології; обговорювались питання культури носіння і дослідження вишиванки українською інтелігенцією кінця XIX – початку XX століття; аналізувався досвід збереження українських традицій у діаспорі. Йшлося і про потенціал української вишиванки у процесі формування національної та громадянської ідентичності сучасної молоді. У низці доповідей акцентувалась увага на символічних сенсах української вишиванки як оберегу роду і народу України. Вишита сорочка для українця мала цінність не лише як елемент одягу, але як, насамперед, предмет сакрального значення. У виступах та обговоренні доповідей було приділено також увагу і регіональним особливостям орнаментування вишиваних сорочок. Доповідачі наголошували на ролі вишиванки як символу утвердження українства й України у світі. У виступах науковців йшлося і про формування культурної компетентності здобувачів освіти. Наголошено було також на національно-патріотичному компоненті Всесвітнього дня вишиванки. Вишиті сорочки різних регіонів з Музею народного побуту Ульяничів при Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка представила Тетяна Ульянич.

Сьогодні Всесвітній день вишиванки став одним із найулюбленіших свят українців як в Україні, так і в діаспорі. Багато наших співгромадян це свято сприймають як національне – День української вишиванки. У цей день міста, містечка і села України розцвітають різнобарв'ям кольорів, вишитих на сорочках людей. Так само гарно і радісно для ока було і в залі музею, де зібрались учасники конференції. Феєрія стилів, барв і форм наповнила зали МКДУ. Взяти участь у конференції зголосилось 233 особи. З них 86 учасників прибули до МКДУ з різних міст України та закордону. 59 приєднались онлайн. Інші надіслали свої теми до програми конференції. Науковці та громадські активісти з Польщі, Франції, Румунії, Болгарії та різних міст України виявили зацікавлення проблематикою цьогорічної конференції до Дня вишиванки. Дослідники Києва, Житомира, Вінниці, Ніжина, Ужгорода, Івано-Франківська, Ізмаїла, Одеси, Кривого Рогу, Запоріжжя, Миколаєва, Полтави, Переяслава, Рівного, Тернополя, Луцька, Білгород-Дністровського, Глухова, Хмельницького, Умані, Львова, Чернівець, Кам'янець-Подільського надали свої пропозиції для обговорення на конференції. Робота виявилась як плідною, так і цікавою!

Святковим настроєм учасники конференції завдячують не лише справді вагомим доповідям, виголошеним у залі, але і виступам артистів, запрошених до участі у заході. Народний артист України **Віктор Тетеря**, народний ансамбль **Перлина Петропавлівки**, Заслужена діячка мистецтв України **Оксана Науменко** виступили перед науковцями, викликавши щире захоплення та живий відгук присутніх.

Завершився Всесвітній день вишиванки в Музеї книги і друкарства України підведенням підсумків Шостої конференції «Україно моя вишивана: актуальні проблеми становлення і розвитку особистості в національному та євроінтеграційному вимірах». неформальним спілкуванням учасників та гостей заходу.

*Ірина Грабовська,
журналіст, кандидат філософських наук*

Література

1. Бахов І. Формування міжкультурної професійної компетентності у студентів-перекладачів: [монографія] /І.С.Бахов. Київ: ДПВД «Персонал». 2009. 268 с.
2. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості. Соціальна психологія. 2004. № 5 (7). С. 63-72
3. Жильцов О. Б. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Освітологічний дискурс. 2020. № 3. С. 130-144.
4. Караман С.О., Караман О.В., Віннікова Н.М., Кучерук О.А. Використання ІКТ для формування фахових компетентностей у майбутніх учителів української мови і літератури, 2019, Том 71, №3. С 874-885 (індексується у Web of Science)
5. Карпіловська Є.А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика: Підручник. Донецьк ТОВ «Юго-Восток ЛТД». 2006. 155 с.
6. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 420 с.
7. Полінок, О. (2018) Формування граматичної компетентності учнів 10 класу з використанням методу проєктів у процесі навчання української мови [Дис. Канд. Пед. Наук, Київський університет імені Бориса Грінченка].

Надія Скрипник,

кандидат філологічних наук, старший викладач,

завідувач кафедри української філології

Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний

коледж»,

e-mail: nadiyvnuia@gmail.com

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ «ВИШИВАНКА» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

Мова є не лише засобом комунікації, а й потужним механізмом репрезентації культурних кодів та ціннісних орієнтацій певного етносу. У культурологічному дискурсі дослідники акцентують увагу на тому, що менталітет об'єктивується в мовних структурах, які слугують не лише інструментом передавання інформації, а й основою для конструювання специфічних уявлень про світ. Через мову закріплюються культурні моделі дійсності, формуються системи цінностей, норми соціальної поведінки, а також уявлення про допустиме й очікуване в межах конкретної культури. Ми вважаємо, що аналіз мовних форм і концептів дає змогу виявити глибинні ментальні особливості, характерні для тієї чи іншої культурної традиції.

В. Кононенко зауважує, що «мова постає як визначальний компонент національно-духовної спадщини народу, оскільки в ній передаються його світоглядні орієнтири, психічні особливості, соціокультурні практики, традиції, обряди та вірування – усі чинники, що відображають глибинну сутність народної душі й окреслюють національний менталітет [2, с. 5].

Вишиванка як культурний концепт і предмет наукового аналізу вирізняється тим, що репрезентує артефакт, що водночас належить до матеріальної й духовної сфер культури, а відтак є більш доступною для інтерпретації та осмислення з боку здобувачів освіти. Розгляд дефініційного поля лексеми «вишиванка» сприяє формуванню лексикографічної компетентності: *«ВИШІВАНКА, ц, ж. Вишита сорочка. Я сорочку знайду вишиванку і надіну, як хлопчик, радий (А. Малишко); Вона в полотняній вишиванці сиділа недалеко від лежанки й пряла кужіль (М. Стельмах); На міцній, рівній шиї розхристалася тонкого полотна вишиванка з багатим і вигадливим чорно-червоним узором (М. Малиновська)» [3].*

Актуальність дослідження етнокультурного концепту «вишиванка» зумовлена потребою глибшого осмислення ролі культурних символів у процесі формування національної ідентичності, особливо в умовах глобалізаційних викликів і пошуку суспільством власного духовного орієнтиру. Вишиванка, як знаковий елемент української матеріальної і духовної культури, уособлює не лише традиційну народну творчість, а й вияв колективної пам'яті, етнічної самосвідомості, менталітету та історичної важливості українського народу.

В умовах збройної агресії Росії проти України надзвичайно важливо ознайомлювати молодь із традиційними українськими символами в сучасних реаліях, аби застерегти їх від стереотипних, часом архаїзованих уявлень про українську культуру і моральні норми поведінки. Здебільшого до культурних концептів відносять ті, що репрезентують абстрактні категорії, зокрема такі як *воля, свобода, правда* тощо. Культурні конотації виступають специфічною формою вираження ціннісних уявлень у структурі менталітету. Також пропонуємо звертати увагу здобувачів освіти на символи національної історії та культури: *Чумацький Шлях, шабля, калина, верба, тризуб, барви національного прапора*, а особливо на

значення української вишиванки, бо вона є символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, порядности, чесности. На ґрунті національно-мовної картини світу утверджується образно-поняттєва структура українського етнокультурного простору.

Нині одним із пріоритетних напрямів сучасної лінгводидактики є розроблення та впровадження ефективних методів і прийомів опрацювання матеріалів лінгвокраїнознавчого та лінгвосоціокультурного спрямування, оскільки саме національно марковані мовні одиниці й концептуальна картина світу мають ключове значення для формування й розвитку лінгвокультурологічної компетентності в процесі засвоєння української мови. І. Давидченко розглядає лінгвокультурологічну компетентність як «якість мовної особистості, виражену лінгвокультурологічними знаннями, спеціальними вміннями й особистісними характеристиками, що сприяє інтегруванню у світову культуру та участі в міжкультурній комунікації, уникаючи міжмовних та міжкультурних конфліктів» [1, с. 252].

Для ґрунтовнішого вивчення концепту «вишиванка» доцільним є використання автентичних відеоматеріалів, зокрема сюжетів, у яких представлено пряме мовлення носіїв мови щодо святкування Дня вишиванки, описується регіональна специфіка традицій вишивання, подається інформація про відомих майстринь цього виду народного мистецтва. Ефективність засвоєння лінгвокультурного змісту значно підвищується за умови поєднання таких матеріалів з ілюстративним супроводом (фотографіями, зображеннями зразків вишивки), який має бути забезпечений відповідним лінгвокраїнознавчим коментарем. Концепт «вишиванка», на нашу думку, варто розглядати як символ-етноконцепт, що репрезентує важливу складову української національної ідентичності. Незважаючи на його глибоку традиційність, зміст концепту не є сталим: він постійно переосмислюється та актуалізується в контексті сучасних соціокультурних змін, набуваючи нових значень у різних комунікативних ситуаціях. Сьогодні українська вишита сорочка стала символом української сили, ознакою сміливості та сучасною зброєю проти ворога. Значення вишиванки є глибоким, а тому дуже важливо усвідомлено носити вишиту сорочку, адже у кожній

вишиванки є своя душа, своє призначення, свій невід'ємний атрибут і символ української народної культури.

У лінгвокультурологічному вимірі концепт «вишиванка» функціонує як складова мовної картини світу українців, що акумулює в собі символічні значення, семантичні нашарування та культурно-кодові смисли. Мовна репрезентація вишиванки в українському дискурсі охоплює як фольклорні, так і сучасні комунікативні практики, засвідчуючи її багатовимірне значення. Через мовні одиниці – лексеми, фразеологізми, метафори, паремії – вишиванка постає не просто як предмет одягу, а як знакова одиниця, що фіксує сакральні, обрядові, естетичні та ідентифікаційні функції.

З огляду на культурну семіотику, вишиванка виступає текстом культури, у якому закодовано інформацію про етнічну належність, цінності, соціальні ролі й навіть гендерні аспекти. Розмаїття орнаментів, кольорова гама, локальні особливості вишивки є своєрідною «мовою тканини», що зчитується на рівні підсвідомості та сприяє консолідації нації через звернення до спільних знаків і символів. У сучасному суспільстві вишиванка зазнає процесу актуалізації, стаючи елементом масової культури, засобом патріотичного самовираження та символом єдності. Особливо виразно ця тенденція проявляється під час загальнонаціональних акцій, зокрема Дня вишиванки, коли носіння цього одягу набуває ознак громадянської позиції та маркера приналежності до українського етнокультурного простору.

Отже, етнокультурний концепт «вишиванка» у межах української лінгвокультурології виявляє себе як багатовимірний культурний феномен, що інтегрує мовні, символічні й ідентифікаційні функції. Його вивчення сприяє розумінню механізмів формування національної ідентичності та збереження духовної спадщини українського народу в умовах сучасного світу.

Українська вишиванка – наш невмирущий оберіг.

Література

1. Давидченко І. Д. Лінгвокультурологічна компетентність та її роль у фаховому становленні майбутніх фахівців закладів освіти. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2021. № 1 (21). С. 252–259.

2. Кононенко В. І. Символи української мови: монографія. Київ; Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту імені В. Стефаника, 2013. 440 с.

3. Словник української мови: у 20 т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. Київ: Наукова думка, 2010. URL: <https://slovnyk.me/dict/newsum> (дата звернення: 06.05.2025).

Валентина Снегірьова,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу навчання мов
національних меншин та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України*
v_snegiriova@i.ua

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

Читацька культура є одним із важливих компонентів загальної культури людини. Основою її формування є розвиток умінь читацької грамотності, які, у свою чергу, становлять базис для читацької компетентності як системи знань, навичок і ставлень, що дають можливість не лише прочитувати, а й розуміти, інтерпретувати та застосовувати здобуту інформацію на практиці.

Серед освітянської спільноти широко вживаним є поняття читацької компетентності, проте цю дефініцію чітко не конкретизовано в основних сучасних освітніх документах. У роботах науковців-словесників (О. Вашуленко, В. Мартиненко, О. Савченко, Г. Токмань, А. Фасолі, Т. Яценко та ін.) читацька компетентність розглядається як невід’ємний складник навчання і формування особистості.

Термін «*читацька грамотність*» сформульований авторами міжнародного оцінювання PISA як «здатність учнів/студентів сприймати, аналізувати, використовувати й оцінювати письмовий текст для досягнення певних цілей, розв’язання певних проблем; розширювати свої знання і читацький потенціал» (Лиховид, 2024). Це тестування вимірює три складники читацької грамотності: знаходження потрібної (вказаної) інформації; інтегрування її з власним досвідом (висновки з прочитаного) та використання. Очевидно, що PISA рейтингує функційні уміння учнів та студентів. Мета – виміряти різницю в грамотності читання фактографічних і художніх текстів – не ставиться; останні в тесті PISA входять в категорію «stories», і їх частка становить близько 15%. Можемо